

נייר עמדה בנושא פעילות אפליקציות התשלומים של הבנקים

רקע

בשנים האחרונות התפתחו בעולם, בקצב מהיר, אמצעי תשלום דיגיטליים באמצעות אפליקציות המותקנות על הטלפון החכם. בישראל, פועלות היום שלוש אפליקציות עיקריות שמאפשרות העברת כספים: ביט של בנק הפועלים, פפר פיי של בנק לאומי, ופייבוקס של בנק דיסקונט. בשלב הראשון של הטמעת המוצר, אמצעי התשלום האמורים הוגבלו להעברות בין אנשים (P2P person to person), כאשר העברת הכספים באפליקציה מתבצעת מכרטיס אשראי של הלקוח שמעביר את התשלום לחשבון הבנק של הלקוח מקבל התשלום. המודל העסקי שהביא את הבנקים לפתח את האפליקציות התבסס על כך שבהמשך תתאפשר הרחבת אמצעי התשלום גם לתשלום לעסקים. זהו תהליך טבעי להתפתחות של סוג זה של אמצעי תשלום והוא קורה במדינות רבות בעולם.

החוק להגברת התחרות וצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל קבע כי על שני הבנקים הגדולים למכור את חברות כרטיסי האשראי שבעלותם, מתוך הנחה שעצם ההפרדה תיצור שני שחקנים פיננסיים נוספים במערכת הפיננסית ובכך תגביר את התחרות בתחומי התשלומים, האשראי לעסקים קטנים ותחומים פיננסיים נוספים. בהתאם לכך, חברות כרטיסי האשראי המופרדות נדרשות לפתח מודל עסקי עצמאי ובר-קיימא, שיתחרה במודל הבנקאי, לרבות בתחום של אמצעי תשלום. לעניין זה, יש לזכור כי כיום חברות כרטיסי האשראי מוגבלות מבחינת אפשרות הגישה שלהן למערכת התשלומים במס"ב או ישירות לחשבונות הלקוחות, בשונה מהבנקים.

השיקולים שבבסיס העמדה ביחס למבנה שוק התשלומים

בגיבוש עמדה על מבנה שוק התשלומים הנכון לשלב זה, שיביא להגברת התחרות בטווח הבינוני והארוך ולחדשנות בשוק, אנו נדרשים לאזן בין מספר שיקולים: מחד גיסא, נשקלה הפגיעה האפשרית ביכולת התחרותית של חברות כרטיסי האשראי, או נותני שירותי תשלום פוטנציאליים אחרים, שעלולה להיווצר כתוצאה מהרחבת השירות של הבנקים באופן מיידי לתשלום באמצעות האפליקציות גם לעסקים בישראל, ובפרט מיכולתן של החברות המופרדות להתחרות מול הבנקים, בייחוד בתקופה בה חברות כרטיסי האשראי עדיין בונות את המודל העסקי לפעילותן העצמאית. בהיבט זה, עלה חשש שהאפליקציות הבנקאיות ישתלטו על שוק התשלומים בטווח הקצר. מאידך גיסא, נשקלה העובדה שחסימת האפשרות לבנקים לפעול בתחום התשלומים לבתי העסק, עלולה לפגוע בצרכנים ובבתי העסק, שכן עיכוב בקידום אמצעי תשלום חדשניים יגדיל את הפיגור של המשק הישראלי בהשוואה לעולם בהכנסת אמצעי תשלום חדשניים, המשפרים את רווחת הצרכן, ועלול לפגוע בהוזלת העלויות לבתי העסק בטווח הקצר. יתרה מזאת, העובדה שהבנקים פיתחו והשיקו את האפליקציות היא כשלעצמה תוצאה של התחרות המתגברת בתחום, ופעלה לטובת הצרכנים שנהנים מאופציה זולה ונוחה לביצוע תשלומים. ברקע הדברים יש לציין כי ההערכות הן ששוק התשלומים בעולם, וגם בישראל, צפוי להתפתח במהירות, תוך שינויים תשתיתיים במערכות התשלומים, כניסה של שחקנים נוספים, חלקם אף משמעותיים, שיתופי פעולה בין שחקנים והצעות ערך ללקוחות מסוגים שונים.

הפיקוח על הבנקים קיים דיונים בנושא עם משרד האוצר, רשות התחרות, הבנקים, חברות כרטיסי האשראי והשחקנים הרלוונטיים בשוק התשלומים. בדיונים אלה עלה הצורך להרחיב את הגנת הינוקא שניתנה בחוק לחברות כרטיסי האשראי המופרדות גם לתחום זה של אפליקציות התשלומים, ובמקביל לאפשר לשוק התשלומים להתפתח בהדרגתיות, מבלי לאפשר למספר מצומצם של גורמים לקבל שליטה רחבה בשוק.

מתווה פעילות אפליקציות התשלום הבנקאיות בשנים הקרובות

בהתאם לשיקולים כאמור לעיל ולדיונים שהתקיימו בנושא עם המשתתפים הרלוונטיים העיקריים, הוסכמו העקרונות הבאים לפעילות אפליקציות התשלום הבנקאיות בשנים הקרובות:

- **הבנקים יפעלו באופן מוגבל בלבד להחדרת תשלום באמצעות אפליקציות בבתי העסק** בשלוש השנים הקרובות. בשנים 2019, 2020 ו-2021 תוגבל הפעילות של כל אחד מהבנקים בתחום אפליקציות התשלום בקרב עסקים עד לרף של 2 מיליארד, 2.5, ו-3 מיליארד ש"ח, בהתאמה. מדובר בהיקף מצומצם מאוד ביחס לאמצעי התשלום הקיימים בשוק (לשם השוואה, מחזור הפעילות של חברות כרטיסי האשראי מסתכם בלמעלה מ-300 מיליארד ש"ח בשנה, מזה כ-20% בגין עסקים קטנים).
- החל משנת 2021 מגבלת רף הפעילות לא תחול על עסקים שמתבצע בהם תשלום על בסיס תקן בינלאומי לביצוע עסקאות חכמות (תקן EMV). המעבר לתקן EMV צפוי להגביר את יכולת התחרות של חברות כרטיסי אשראי בשוק, כך שבבתי עסק כאמור לא תידרש הגנת ינוקא.
- בתקופה זו, יקדמו בנק ישראל, משרד האוצר ורשות התחרות אפשרות של יזום פעולות תשלום על ידי גופים חוץ בנקאיים. המשמעות היא ששחקנים קיימים וחדשים, יוכלו להציע שירותי תשלום חדשים (לצרכנים ולבתי העסק), ישירות מחשבון הבנק של הלקוח ובכך ירחיבו את מגוון אמצעי התשלום, יגבירו את התחרות בתחום ויוזילו עלויות. בכדי לאפשר ייזום פעולות נדרשת חקיקה ורגולציה משלימה, כמו גם תשתית טכנולוגית שתאפשר זאת (המתהווה, בין השאר, במסגרת פרויקט הבנקאות הפתוחה שמוביל בנק ישראל). במקביל, פועל בנק ישראל על מנת שתתאפשר גישה למס"ב לגופים חוץ בנקאיים כך שיוכלו להתחרות בגופים הבנקאיים במתן שירותי התשלום. לעניין זה, האפליקציות הבנקאיות לתשלום בבתי עסק לא יפעלו על בסיס שירותי תשלום מיידי, אם מס"ב תפתח שירות כזה, אלא אם תהיה אפשרות גישה לשירות כאמור גם לגופים חוץ בנקאיים.
- חברות כרטיסי האשראי יוכלו לפעול באפליקציות תשלום לבתי העסק, ככל שיפתחו אפליקציות כאמור או תוך שיתוף פעולה עם גופים חוץ בנקאיים, על בסיס כרטיסי האשראי ללא מגבלות על היקף הפעילות.
- אם יחולו שינויים מהותיים בשוק במהלך התקופה, לרבות אם **גופים חוץ בנקאיים יוכלו לספק שירותי תשלום ושירותי ייזום פעולות**, אם תוסדר גישה של גופים חוץ בנקאיים **למס"ב**, לרבות לשירותי תשלומים מיידי, או אם יוטמע תקן EMV במסופים בבתי העסק, תבחן מחדש נחיצות המגבלות בפעילות האפליקציות הבנקאיות.